

De Vliegenmepper

Contactorgaan van de
Sectie Diptera van de
Nederlandse Entomologische
Vereniging

Jaargang 29, nr.2 2020

Colofon

De Vliegenmepper, jaargang 29 nr. 2
ISSN-nummer: 1338-3178

De Vliegenmepper is het contactblad van de Sectie Diptera van de Nederlandse Entomologische Vereniging en verschijnt twee keer per jaar.

Sectie Diptera

De sectie heeft als doel het bevorderen van de studie van de Diptera in het Nederlandse taalgebied. Hierin vervult De Vliegenmepper een belangrijke functie.

Het bestuur

Voorzitter en bijeenkomsten: Wil van den Hoven, Kalmoes 2, 2771LG Boskoop, Tel. 06 36546662 / 0172215872, E-mail: w.v.d.hoven3@ziggo.nl

Secretaris: Leendert Jan van der Ent, e-mail: lvanderent@planet.nl

Penningmeester:

Ruud van der Weele, Kloosterlaan 6, 4111 LG Zoelmond The Netherlands ; rvanderweele@gmail.com

Contributie: €7,50 per jaar over te maken op: ING bankrekening/bankaccount 754847187 t.n.v./of: Ruud vd Weele, Culemborg onder vermelding van: 'contributie Sectie Diptera 2019'. ING-Bank, Culemborg IBAN: NL94INGB0754847187. BIC: INGBNL2A

Dipteraweekenden:

Gerard Pennards, tel. +31 (0) 33- 8886999, Email: gerard_pennards@hotmail.com,

Lidmaatschap

Iedereen, ook niet-NEV-leden, kan lid worden van de Sectie Diptera, opgave bij de secretaris. Alle leden van de sectie krijgen automatisch de Vliegenmepper toegestuurd.

Redactie Vliegenmepper

Laurens van der Leij, Gestelweg 6 5296 KP ESCH , tel: +31 (0) 6 51048179, email: lvanderleij@mac.com
Niels-Jan Dek, email: nielsyese@gmail.com

Redactieadres: zie Laurens van der Leij.

Aanwijzingen voor de auteurs

Kopij indien digitaal aangeleverd bij voorkeur als platte tekst of **niet opgemaakt** Worddocument. Eventueel kan een document met de gewenste opmaak toegevoegd worden. Eventuele afbeeldingen graag als separaat bestand aanleveren in drukkwaliteit (minimaal 300 dpi).

De Vliegenmepper wordt internationaal gelezen. Indien een auteur een Engelstalige samenvatting bij het artikel wenst dient hij/zij deze zelf aan te leveren. De redactie kan hierbij ondersteuning bieden.

Deze aflevering kan ook gedownload worden via:

<https://www.nev.nl/diptera/nieuwsbrief.html>

Foto's en afbeeldingen zijn dan in kleur te zien en af te drukken. Op dit adres zijn ook alle oude nummers te downloaden.

Figuur voorplaat: borststuk *Delia floralis*. Tekening Joke van Erkelens

Inhoudsopgave

- 3 Voorwoord van de voorzitter
- 4 Woord van de redacteur
- 5 *Delia platura* (Meigen, 1826) en *Delia floralis* (Fallén, 1824)
- 7 Bijzondere vangsten Asilidae, Bombyliidae en Stratiomyidae
- 8 Mengpaar distelgalboorvliegen
- 8 Oproep datasets

Contributie:

De penningmeester zou graag de contributie voor 2021 van u ontvangen. Voor gegevens zie de colofon.

Adres- en e-mailwijzingen:

Niet alleen doorgeven aan de secretaris van de NEV (indien NEV-lid) maar ook aan de secretaris van de sectie.

Voorwoord van de voorzitter

Beste leden,

Alweer de laatste Vliegenmepper van het jaar 2020. Dit jaar is voor ons één van de meest verwarrende en ook wel zwaarste jaren van de recente geschiedenis geworden. Het lijkt wel of de wereld werd stil gezet. Het Covid-19 virus raakt ons allen in het dagelijks leven. Ik hoop dan ook dat niemand van jullie ernstig ziek is geworden.

Het bestuur van de Sectie Diptera heeft dit jaar de meeste bijeenkomsten moeten afgelasten. Alleen de Winterbijeenkomst (nog net voor de Corona uitbraak) en een enkele excursie in augustus met een klein aantal leden kon doorgaan. Het gevolg is dat we elkaar niet meer zien en spreken zoals we dat gewend waren en dat al zeer lang. Hoe de toekomst eruit zal zien is onduidelijk. Aan de ene kant heb ik er een hard hoofd in of onze Winterbijeenkomst (tevens ledenvergadering), die we normaal in februari organiseren, door kan gaan. Met het bestuur zal overlegd worden over een mogelijk alternatief. Aan de andere kant biedt de op handen zijnde vaccinatie licht in de duisternis en hopelijk kunnen we in 2021 enkele activiteiten weer opstarten.

Ondanks corona gaan gebeurtenissen rondom de Sectie Diptera door. Ik wil jullie op de hoogte brengen van een paar nieuwtjes. Ten eerste hebben we subsidie gekregen van de Uyttenboogaart-Eliassen (UE) stichting. Het betreft een financiële vergoeding voor de aanschaf van een malaiseval met toebehoren. Het doel is om drie jaar lang vliegen en muggen te inventariseren in het Nationaal Park De Veluwezoom. De inventarisatie zal afgezet worden tegen historische gegevens om een beter overzicht te krijgen in de ontwikkeling van het Nationaal Park. Elias de Bree is hiervoor het aanspreekpunt en is op het ogenblik in gesprek met beheerders om een geschikte plek voor de malaiseval te vinden. De vorige malaiseval van Elias blijkt door vossen te zijn kapot getrokken. Door

de aanschaf van een malaiseval met zonnepaneel en schrikdraad hopen we dit te voorkomen.

Vorig jaar zijn we benaderd met de vraag of we een Diptera-tabel zouden kunnen opleveren als bijdrage voor de aankomende Geleedpotigengids van de Jeugdbondsuitgeverij (JBU). Deze gids is bedoeld voor de gemiddelde biologie/bos-en natuurbeheer student of amateur entomoloog. Gezien de doelgroep zou de terminologie niet te moeilijk moeten zijn en de sleutels relatief simpel om de gids aantrekkelijk te maken voor beginners in Nederland. Al bij al een heel ambitieus plan maar ook een loffelijk streven om de taxonomie van de Diptera toegankelijker te maken en hiermee de belangstelling voor deze orde te vergroten. Het uitgangspunt van de gids is het ons wel bekende standaardwerk De Europese families van muggen en vliegen. Om die reden waren Pjotr en Herman al in een vroeg stadium betrokken bij besprekingen over de opzet van de gids waarbij gebruik gemaakt mocht worden van de sleuteltekst en figuren van het standaardwerk. Vervolgens stelden Pjotr en Herman een lijst op van ongeveer 100 families die in ieder geval in de gids behandeld moeten worden. De meer obscure families zijn er dus uit gelaten. Hierna was Jan Meekel bereid de sleutels aan elkaar te knopen en de tekst zo begrijpelijk mogelijk te houden. Een enorme klus temeer daar in de tussentijd de bijbehorende figuren opnieuw getekend werden. De juiste link tussen de sleutels en bijbehorende figuren vergt nog de nodige controle. Het zou mooi zijn als deze gids van de JBU in het voorjaar van 2021 uitgegeven zou kunnen worden.

Dit is niet alleen de laatste Vliegenmepper van 2020 maar ook de laatste bijdrage van Laurens in zijn functie als redactielid. Als ik het goed heb is Laurens al in het jaar 2000 aan deze klus begonnen en hij heeft dus minimaal 40 Vliegenmeppers redactioneel in elkaar gezet. Chapeau! In de vorige leden-

vergadering gaf Laurens al te kennen dat hij toe was aan wisseling van de wacht en André Schulten gaf bij deze gelegenheid zich spontaan op om deze functie te vervullen. Als auteur van meerdere determinatiegidsen is André zeer ervaren en is de redactie van ons blad (samen met Niels-Jan) wederom in goede handen. Zodra het mogelijk is elkaar weer te treffen besteden we natuurlijk

aandacht aan het afscheid van Laurens als redactielid.

Bij deze wil ik iedereen een fijne kerst en een goed nieuwjaar wensen en afsluiten met het motto voor deze tijden: blijf positief en blijf gezond!

Wil van den Hoven

Woordje van de redacteur

Zoals onze voorzitter in het bovenstaande stuk al aangegeven heeft is dit de laatste Vliegenmepper die ik in de functie van redacteur uitgeef. Meer dan twintig jaar lang heb ik, eerst samen met André van Eck en Jaap van der Linden en later met Niels-Jan Dek, jullie dipterawijsheden mogen vormgeven.

Over het algemeen hebben we als redactie niet te klagen gehad over de aanlevering van kopij, de ene keer wat meer dan de andere keer, zodat we slechts één keer een nummer over moesten slaan. Dit had overigens wel als resultaat dat de Koninklijke Bibliotheek zit per post kwam melden om te

vragen waar dat nummer bleef.

Ik wil bij deze mijn mederedacteuren en al degenen die bijgedragen hebben aan de meer dan 40 Vliegenmeppers van harte bedanken voor de prettige samenwerking. Verder wens ik de nieuwe redactie André Schulten en Niels-Jan Dek nog veel goede kopij toe en een vruchtbare samenwerking toe. Tot slot een woord van dank aan de heren die jarenlang de gedrukte versie van de Vliegenmepper verzorgden: Marrie van Herwijnen (links) en Ton Hurkmans (rechts) van boekhandel Hurkmans en Van Hees. Op de foto hieronder poserend met het jubileumnummer van de Vliegenmepper.

***Delia platura* (Meigen, 1826) en *Delia floralis* (Fallén, 1824)**

In de vorige Vliegenmepper hebben we het gehad over *Delia platura* en *Delia florilega* (Zetterstedt, 1845). Hierin werd beschreven dat beide soorten zeer gelijkend zijn qua uiterlijke kenmerken en dat er vaak tussen grote aantallen *Delia platura*, veelal ook een paar *Delia florilega* te vinden zijn. Gekscherend noemde ik *Delia florilega* dan ook wel het "kleinere zusje" van *Delia platura*.

Nu is er nog een vliegsoort die op het eerste gezicht verwisseld kan worden met *Delia platura* en dat is *Delia floralis*. Als beginnende determineerder van Bloemvliegen kun je op het verkeerde been gezet worden doordat de beborsteling op de achterscheen kan lijken op *Delia platura*, maar bekijken we *Delia floralis* nader, dan zien we toch wel enkele duidelijke verschillen met *Delia platura*. Zo is de beharing op de achterscheen veel rommeliger en zijn de rijen met beborsteling zowel verdeeld aan de voor- en achterzijde van de binnenzijde van de achterscheen. Daarnaast heeft *Delia floralis* op de achterdij een hele rij aan beborsteling aan de voorzijde van onderkant, is het gebied tussen de voorste en achterste notopleurale borstels behaard en is de vlieg in vergelijking met *Delia platura* groter en robuuster. Een "verre oom" dus, met wel wat onderlinge gelijkenissen, maar bij nader onderzoek toch ook duidelijk verschillend.

De belangrijkste kenmerken van de mannetjes even op een rij:

- **Beide soorten** hebben een stevige licht gekromde preapicale borstel aan het eind van de voorscheen, deze borstel is tevens stomp aan het eind (figuur 1).
- **Beide soorten** hebben hebben lange rijen met beborsteling over de hele lengte van de achterscheen, alleen heeft *Delia platura* deze beborsteling in een strakke rij aan de achterkant van de binnenzijde en heeft *Delia floralis* rijen beharing op zowel de voorkant, als ook de achterkant van de binnenzijde van de achterscheen en verschillen in lengte* (figuur 2, b & d).
- **Alleen *Delia floralis*** heeft beborsteling over de hele lengte van de achterdij aan de

Joke van Erkelens

voorkant van de binnenzijde (figuur 2, a & c).

- **Alleen *Delia floralis*** heeft beharing in het gebied tussen de voorste en achterste notopleurale borstels (figuur 3).

Wanneer we op de naam *Delia floralis* googelen, dan zien we verschillende artikelen gewijd aan deze vlieg. De soort wordt gezien als een zeer schadelijke vlieg voor de land- en tuinbouw en dan vooral gericht op koolsoorten. *Delia floralis* wordt dan ook wel de Grote koolvlieg genoemd.

Nu ben ik inmiddels al vele jaren bezig met onderzoek naar Bloemvliegen en heb vangsten gedetermineerd die vanuit alle hoeken en gaten van Nederland komen, maar ik heb maar één exemplaar in de collectie en deze is gevangen in Venlo in 1991 door Gerard Pennards.

Ik vond dit opmerkelijk genoeg om hierover eens navraag te doen bij Michael Ackland uit Engeland welke expert genoemd kan worden aangaande Bloemvliegen. Zijn antwoord was, dat ook hij maar enkele exemplaren in zijn bezit had en het merendeel gevangen was in de periode van 1962 tot 1980. Daarnaast gaf hij aan, dat een mogelijke reden voor deze lage aantallen vangsten van *Delia floralis*, voort kon komen uit de beperkte leefomgeving van de soort, die zich blijkbaar beperkt tot alleen land- en tuinbouwgebieden met koolsoorten. Kijken we verder, dan lees ik in één van de artikelen over *Delia floralis* dat de vlieg zich tevens meer thuis voelt in de noordelijker gelegen landen binnen Europa (Darvas & Szappanos 2013) en dat *Delia floralis* maar één generatie voortbrengt per jaar (Hennig 1976), wat de vlieg al een stuk kwetsbaarder maakt ten opzichte van *Delia* soorten die meerdere generaties

* Op de tekening van de beborsteling van *Delia floralis* in figuur 2 d, zien we alleen de beborsteling aan de voorkant van de binnenzijde van de achterscheen. Aan de achterkant van de binnenzijde zien we in werkelijkheid een zelfde rij met beborsteling terugkomen, maar dat is in de tekening vanwege de stand van de poot niet goed weer te geven.

voort kunnen brengen per jaar.

Al met al, zouden dat redenen kunnen zijn waarom ik tot nu toe maar één exemplaar van *Delia floralis* ben tegengekomen. In welke mate de jarenlange bestrijding van verschillende schadelijke *Delia* soorten binnen de land- en tuinbouw hierin ook een rol hebben kunnen spelen in de mate van voorkomen van *Delia floralis* binnen Nederland, zou ik niet durven zeggen. De laatste recente vangst van *Delia floralis*, gedetermineerd door mij, is dus van 1991 en we zitten nu tegen 2021 aan, dus dat is 30 jaar geleden. Mag ik de vlieg dan zeldzaam noemen, of zelfs niet meer voorkomend binnen Nederland.....nee, want ik kan dit wetenschappelijk (nog) niet onderleggen. Gezien de vangsten, van in mijn geval, maar één exemplaar van *Delia floralis* uit 1991, dan kun je wel stellen, dat de soort in Nederland niet zo grootschalig voorkomt als *Delia platura*, hoogstwaarschijnlijk alleen zeer lokaal voorkomt rondom land- en tuinbouwgebieden waarin koolsoorten verbouwd worden en heel misschien zelfs helemaal vertrokken is naar zijn soortgenoten in noordelijk gelegen landen van Europa....., wie zal het zeggen?

Dan als laatste nog even een kanttekening over de beschrijving van de soorten, welke gaat om mannetjes en de beschrijvingen van de vrouwtjes heb ik achterwege gelaten. Waarom zult u zich afvragen, nou, dat zal ik een volgende keer bespreken.

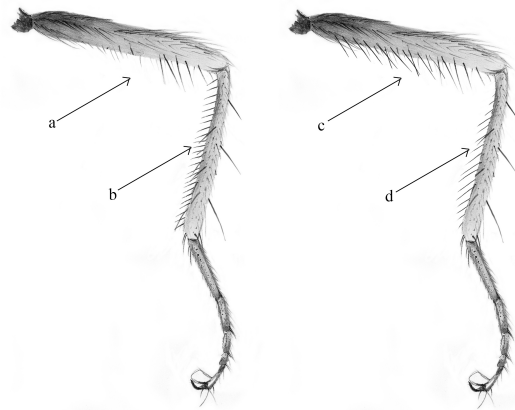
Literatuur

Darvas B & Szappanos A 2013. Male and female morphology of some central European *Delia*(Anthomyiidae) pests January 2003 Acta zoologica Academiae Scientiarum Hungaricae 49(2)

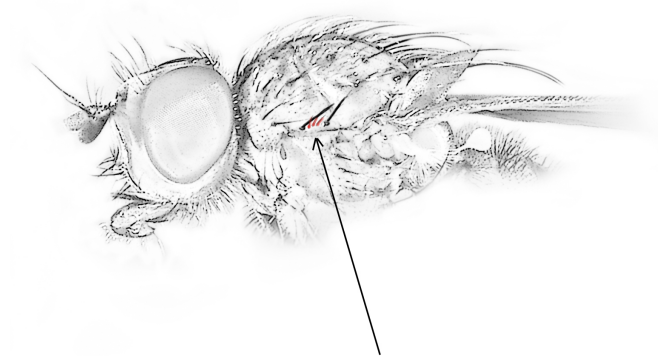
Hennig W 1976. 63a. Anthomyiidae. In: Die Fliegen der paläarktischen Region, 7. (Lindner E. ed): 816-819. E. Schweizerbart.

Figuur 1: beborsteling voorscheen beide soorten

Figuur 2: poot 3, a en b *D. platura*, c en d *D. floralis*

Figuur 3: borststuk *D. floralis*, pijl notopleurale borstel

Bijzondere vangsten *Asilidae*, *Bombyliidae* en *Stratiomyidae*

Joop Prijs

Na aankoop van de het Duitse boekje over roofvliegen *Die Raubfliegen Deutschlands* van Wolff en Geller-Grimm heb ik me kort gestort op het determineren van de roofvliegen in mijn collectie. Tot voor kort verliep het determineren altijd teleurstellend. Maar de combinatie van dit boek, samen met de al aanwezige Veldgids voor de roofvliegen van Van den Broek en Schulten en de Verspreidingsatlas 'leuke vliegen' leverde determinaties op waar ik meer vertrouwen in had. Toen ook maar de nog aanwezige Bombyliden en wapenvliegen met de online tabellen bekeken. Het resultaat waren een aantal vondsten die hier het vermelden waard zijn.

Asilidae.

Leptogaster guttiventris,

2♂2♀, 7-8-2019.BM4, Bergen; in opener deel rand eikenbos, in malaiseval, RD 106.00-520.54, leg Joop Prijs.

1♀, 11-8-2020.Msp1, Texel, duin, rand van het aangeplante jachtbosje in de voormalige zandafgraving nabij Heidehof in de Bollekamer RD 111,28 561,67, leg Erik van der Spek.

Volgens 'leuke vliegen' in het kustgebied slechts in één vak recente vondsten; bij het ♀ van Texel zijn de kenmerken wat onduidelijker, maar wel overtuigend; zou de eerste vondst op de Wadden eilanden zijn.

Bombyliidae

Phthiria pulicaria

2♂, 26-5-2018.02, Noordwijkerhout, Boswachterij Noordwijk, naaldbos, pan traps; RD 091.6-476.2, leg Erik van der Spek.

1♂, 25-5-2018.01, Noordwijkerhout, De Blink, open duin, pan traps, RD 093.1-478.1, leg Erik van der Spek.

1♂, 26-5-2018.04, Noordwijkerhout, Radio Nora, open duin, pan traps, RD 092.6-478.6, leg Erik van der Spek.

Alle exemplaren werden gevangen met pan traps. Past mogelijk bij het verhaal van B. van Aartsen over de aantrekkelijkheid van een op de grond liggend net (in Van der Goot en Van Veen, 1996)

Stratiomyidae

Odontomyia argentata

2♂1♀, Texel, Roggesloot, pan traps; RD 120.03-573.76, leg Erik van der Spek.

Eerste melding van de Wadden ('leuke vliegen').

Microchrysa cyaneiventris

1♀, 16-7-2019.BM2, Markiezaat, open deel in droog ruig rietveld, RD 079.18-385.92

1♀, 7-8-2019.BM1, Wijk aan Zee, op top hoog duin, rondom struiken, RD 102.00-501.45

2♀, 7-8-2019.BM3, Castricum aan Zee, Limiet, rand infiltratiegebied, in open zoom met struiken langs bosrand, RD 103.19-507.56

Alle vangsten met malaiseval, leg Joop Prijs. Zeldzame soort met weinig recente vondsten ('leuke vliegen')

Pachygaster leachi

1♀, 13-7-2020.41, Westervelde, op berenklaauw langs beek, RD 223.68-564.70, leg Joop Prijs

16♂20♀, 16-7-2019.BM2, Markiezaat, open deel in droog ruig rietveld, RD 079.18-385.92, leg Joop Prijs.

In het Markiezaat een bijzonder grote vangst van deze soort.

De meldingen zijn wel wat laat en hadden ook moeten worden meegenomen in het project 'leuke vliegen', maar ik was pas geprikkeld om materiaal van deze families te determineren na het prettige werk over de Duitse roofvliegen. Daarna ook opnieuw gewerkt met de online tabellen voor deze families. Tot mijn verbazing werkte dat nu heel goed.

Literatuur:

Smit, J. et al., 2019. Verspreidingsatlas 'leuke vliegen'

Reemer, M., 2014. Veldtabel wapen- en bastvliegen van Nederland

Smit, J., 2017. Veldtabel wolzwevers van Nederland

Van den Broek, R. & A. Schulten, 2017. Veldgids voor de roofvliegen van Nederland en België

Van der Goot, V.S. & M.P. van Veen, 1996.

De Spillebeenvliegen, Wortelvliegen en Wolzwevers van Noordwest-Europa

Wolff, D. & F. Geller-Grimm, 2018. *Die Raubfliegen Deutschlands*

Mengpaar distelgalboorvliegen

In 2020 heb ik aardig fanatiek een deel van onze biodiversiteit verkend. Met foto's maken met de telefoon, de soortherkenner, en het waarneming-platform is veel mogelijk. Eind mei was ik getuige van een interessant voorval vlakbij de Eem.

Langs de rivieroever zijn vaak exemplaren van allerlei soorten distels aanwezig. De akkerdistel is een topsoort voor de boorvliegen. Voor acht soorten is het een waardplant. Er zijn zowel distelboorvliegen als distelgalboorvliegen. De boorvliegen zijn vaak goed op soort te brengen door de delen van de vleugel die verdonkerd zijn.

Op foto 1 zijn twee distelgalboorvliegen in copula. De onderste, het vrouwtje, heeft echter veel meer zwart op de vleugel. Ze zijn niet van dezelfde soort!

Op de foto hiernaast is het mannetje, *Urophora stylata*, vederdistelgalboorvlieg, geslaagd in zijn verzoek om tot paring met een vrouwtje *Urophora cardui*, Akkerdistelgalboorvlieg, over te gaan. Deze vliegsoorten delen een heleboel. Beide veroorzaken gallen op distels. Maar de akkerdistelgal is een stengelgal, terwijl de gallen van de

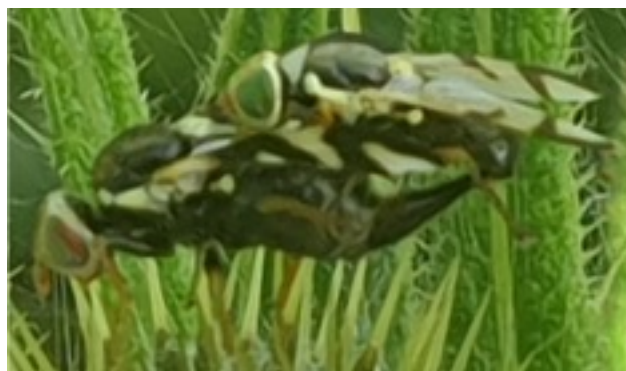
Axel de Feijter

overige *Urophora* in de bloemknoppen zitten. De interesse van dit mannetje ging blijkbaar verder dan die van de vrouwtjes van de eigen soort. En die interesse werd beantwoord. Het stelletje was op een kruisdistel (what's in a name?!) gaan zitten, een stekelige plant die niet tot de distels behoort. Of hier volgend jaar hybride vliegen van komen is nu de vraag.

Dank aan: John Smit (boorvliegdeterninatie), Badda Beijne-Nierop (kruisdisteldeterninatie)

Literatuur

De Nederlandse boorvliegen (Tephritidae), John T. Smit, Entomologische Tabellen 5

Figuur 1: copula man *U. stylata* en vrouw *U. cardui*.

Oproep datasets

Om inzicht te krijgen in de ontwikkelingen in de Nederlandse insectenstand in de afgelopen tientallen jaren zijn we op zoek naar historische datasets. Graag horen we van jou: of (een) dergelijke dataset(s) bij jou bekend is, wie de data heeft verzameld, wie eigenaar is van de dataset en hoe we met deze persoon in contact kunnen komen. Mocht je een suggestie hebben, maar geen volledige informatie, dan is dat uiteraard ook van harte welkom. Hieronder lichten we toe waarnaar we op zoek zijn en wat we ermee willen doen.

Waar zijn we naar op zoek?

We zijn op zoek naar datasets die voldoen aan de volgende criteria:

- Gegevens verzameld in de periode 1980-2020, bij voorkeur in de periode 1990-2010
- Iedere onderzochte insectengroep is relevant, behalve dagvlinders en libellen.
- De dataset betreft één of meerdere goed gedefinieerde, begrensde gebieden.
- De dataset bevat naast soorten ook aantallen individuen (of biomassa).
- De data zijn gestructureerd en gestandaardiseerd verzameld op een manier die reproduceerbaar is.
- Data omvatten tenminste één heel seizoen, liefst meerdere seizoenen.

De dataset hoeft nog niet gedigitaliseerd te zijn; gestructureerde gegevens in een veldschrift o.i.d. zijn voor ons even relevant.

Wat gaan we ermee doen?

De te verzamelen datasets zijn bedoeld als referentie. Bij de meest geschikte datasets willen we in de komende jaren op dezelfde manier gegevens verzamelen van dezelfde locaties, vandaar de vraag om een reproduceerbare methode. Vervolgens willen we de nieuwe resultaten naast de historische dataset leggen, om zo conclusies te kunnen trekken over de ontwikkelingen van insecten.

Bestanden naar en info bij: linde.slikboer@naturalis.nl